

Veenhuizen, 29 maart 2018

Onderwerp: Jaarverslag 2017

Geachte relatie,

Hierbij bied ik u het jaarverslag aan van het Nationaal Gevangenis­museum.

Het Gevangenis­museum kijkt terug op een memorabel 2017. We ontvingen bijna 125.000 museumbezoekers en dat betekende een nieuw record. Daar bovenop kwamen in de zomer maar liefst nog eens 52.000 theaterbezoekers naar ons museum om een openluchtvoorstelling van Het Pauperparadijs bij te wonen.

Mede dankzij een forse bijdrage van de Provincie Drenthe kon een begin worden gemaakt met de vernieuwing van een groot deel van de vaste expositie: het deel dat gaat over de geschiedenis van Veenhuizen als onderdeel van de Koloniën van Weldadigheid en als uniek gevangenis­dorp.

Een belangrijke ontwikkeling in het afgelopen jaar was de mate waarin het Gevangenis­museum de samenwerking met partners in de directe omgeving heeft geïntensiveerd. Hierdoor is er een keur aan arrangementen en activiteiten beschikbaar gekomen voor mensen die cultuurgeschiedenis op een niet alledaagse manier willen ervaren.

Museaal inhoudelijk werd de verbinding met de Dienst Justitiële Inrichtingen versterkt. Zo heeft DJI ons fantastisch geholpen door een complete celinrichting beschikbaar te stellen van de nieuw gebouwde gevangenis in Zaanstad.

Graag dank ik op deze plek alle mensen, fondsen en bedrijven die mee hebben gewerkt aan de vele mooie projecten van het afgelopen jaar. Ik wens u veel leesplezier.

Met vriendelijke groet,

Peter Sluiter
Directeur-bestuurder Nationaal Gevangenis­museum

HET GEVANGENIS MUSEUM

J A A R V E R S L A G

2017

INTRODUCTIE

Het Gevangenis­museum kijkt terug op een memorabel 2017. We ontvingen 125.000 museumbezoekers en dat betekende een nieuw record. Daar bovenop kwamen in de zomer maar liefst nog eens 52.000 theaterbezoekers naar ons museum om een openluchtvoorstelling van Het Pauperparadijs bij te wonen.

Mede dankzij een forse bijdrage van de Provincie Drenthe kon een begin worden gemaakt met de vernieuwing van een groot deel van de vaste expositie: het deel dat gaat over de geschiedenis van Veenhuizen als onderdeel van de Koloniën van Weldadigheid en als uniek gevangenis­dorp. We waren ook hard toe aan deze vernieuwing. Er is immers in de afgelopen 10 jaar ongelooflijk veel onderzoek gedaan naar het verhaal van de Koloniën van Weldadigheid. Een verhaal dat bijzonder genoeg bleek om te kandideren als Unesco Werelderfgoed. Het Gevangenis­museum ziet het als een prachtige opdracht om dit verhaal toegankelijk te maken voor het grote publiek

Een belangrijke ontwikkeling in het afgelopen jaar was de mate waarin het Gevangenis­museum de samenwerking met partners in de directe omgeving heeft geïntensiveerd. Hierdoor is er een keur aan arrangementen en activiteiten beschikbaar gekomen voor mensen die cultuurgeschiedenis op een niet alledaagse manier willen ervaren. Beleving is daarbij het sleutelwoord. We vertaalden dat in evenementen zoals bijvoorbeeld het Koloniediner, de Bajesdag, Kolonie bij nacht, het escape­spel de Uitbraak en (samen met de lokale bierbrouwerij Maallust) het arrangement Bier-Boef-Bajes.

Museaal-inhoudelijk werd de verbinding met de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) versterkt. Het museum was blij met de vraag van DJI om de neutraal ingerichte DJI-kantoren aan de Haagse Turfmarkt te voorzien van grote fotoprints van historisch beeldmateriaal. Daarmee kregen de kantoren een eigen gezicht. Omgekeerd heeft DJI ons fantastisch geholpen door een complete celinrichting beschikbaar te stellen van de nieuw gebouwde gevangenis in Zaanstad.

Maar dat niet alleen. 2017 was ook het jaar waarin een aantal gevangenis­sen werd gesloten. Met grote regelmaat werd ons museum voorafgaand aan die sluiting benaderd om te kijken naar zaken die onze collectie zouden kunnen verrijken.

Het Gevangenis­museum is voorbereid op de toekomst. Er liggen uitbreidingsplannen die we in 2019 willen realiseren. Die uitbreiding is ook nodig, want met de Unesco-werelderfgoed-erkenning in het vooruitzicht gaan we ervan uit dat de bezoekersaantallen de komende jaren nog verder zullen stijgen. Daarom hebben we de afgelopen jaren middelen gereserveerd om ons eigen aandeel in de kosten van de uitbreiding op tafel te kunnen leggen. Half februari 2018 werd bekend dat de BankGiroLoterij bereid is om € 600.000,- bij te dragen aan onze uitbreidingsplannen. Daarmee komt de realisatie van onze plannen snel dichterbij. Kortom, het Gevangenis­museum staat er goed voor en ziet de toekomst met vertrouwen tegemoet.

*Peter Sluiter,
directeur-bestuurder*

BAJESDAG

Zondag 28 mei organiseerde het Gevangenis­museum de 8e editie van de Bajesdag. Op deze dag komen bezoekers van alles te weten over wat er met je gebeurt als je de wet overtreedt. Het museum organiseert deze dag in samenwerking met vele partners binnen het penitentiaire veld. De PI Veenhuizen opende exclusief voor de Bajesdag de deuren van het arbeids­complex van gevangenis Esserheem, de Rechtbank Noord Nederland en het OM speelden echte rechtszaken na en ook de Politie Basisteam Noord Drenthe, Dienst Vervoer en Ondersteuning en ex-gedetineerden werkten aan deze dag mee door middel van voorlichtingen, demonstraties en rondleidingen.

BOEKPRESENTATIE WONING, WERK EN WEDERHELFT

Hugo Bergveen presenteerde in het museum zijn nieuwe boek: *Woning, werk en wederhelft*. Bergveen verbleef 3,5 jaar in de gevangenis en schreef over deze periode eerder het boek *Bajes voor Beginners*. *Woning, werk en wederhelft* is een persoonlijk relaas over alledaagse beslommeringen, bureaucratie en het zoeken naar zingeving en inzicht in eigen persoon. Bergveen plaatst zijn verhaal in een breder perspectief en laat zien waar ex-gedetineerden tegenaan lopen als ze weer een leven proberen op te bouwen. Geen boek vol zelfbeklag, maar een spiegel voor onze samenleving.

MUSEUMKIDS

In 2017 werd het Gevangenis­museum tijdens de Museumkids Awards voor de 5e keer verkozen tot leukste kindermuseum van Drenthe. Jonge museuminspecteurs beoordelen het Gevangenis­museum aan de hand van verschillende vragen als: waren de mensen van het museum vriendelijk, was er iets speciaals te doen voor kinderen, kon je de weg in het museum makkelijk vinden? Het museum scoorde een gemiddeld rapportcijfer van 9,0 en behaalde hiermee landelijke de tweede plaats. De verkiezing van het kidsproof-museum is een initiatief van de Nederlandse Museumvereniging om museumbezoek door kinderen te stimuleren.

WEBSITE KOLONIËN VAN WELDADIGHEID

In 2016 en 2017 werkte het Gevangenis­museum mee aan de nieuwe website *kolonienvanweldadigheid.eu*. Dit was een samenwerking tussen 6 partners in Nederland en Vlaanderen: de Maatschappij van Weldadigheid, het Gevangenis­museum, Kempens Landschap, provincie Drenthe, Drents Archief en vereniging De Ommerschans. Doel van de website is om bezoekers uit verschillende landen te informeren over het (mogelijke) werelderfgoed 'de Koloniën van Weldadigheid' op een manier die prikkelt en verleidt om een bezoek te brengen aan de verschillende locaties. Ook verduidelijkt de site de historische link tussen de gebieden en legt uit waarom de koloniën mogelijk Unesco werelderfgoed worden.

GEKLEURD GRIJS

Gekleurd Grijs is een actief cultuurprogramma voor senioren in Drenthe. In de maand april worden verschillende kunst- en cultuuractiviteiten aangeboden, waar alle senioren aan deel kunnen nemen. Een leuke en laagdrempelige manier om kennis te maken met kunst en erfgoed. Het Gevangenis­museum ontwikkelde voor Gekleurd Grijs een speciale activiteit voor grootouders en kleinkinderen: *Rondje Veenhuizen, Bommetje Veenhuizen*. Tijdens een rondrit in één van de oude Boevenbussen komen deelnemers tijdens een spannend spel van alles te weten over het bijzondere bajesdorp Veenhuizen.

PAUPERPARADIJS

Voor het tweede jaar op rij vond op de binnenplaats van het museum het muziektheaterspektakel *Het Pauperparadijs* plaats. Het museum verzorgde de catering voor dit evenement, wat vroeg om een strakke planning voor gastenontvangst, bemensing, productie, inkoop en bereiding. De horeca heeft tijdens 52 voorstellingen ruim 50.000 mensen voorzien van eten en drinken, een enorme uitdaging. De samenwerking met het hele crew van *Het Pauperparadijs* verliep uitstekend en mede door de hospitality was ook de editie van 2017 in meerdere opzichten een succes. Extra aandacht werd dit jaar besteed aan de binnenplaats van het museum. Een professionele partij zorgde voor de aankleding van het terrein en er was een speciale tentoonstelling te zien van signalementskaarten. Kansen bieden aan gedetineerden behoort tot het beleid van het Gevangenis­museum. Bij de voorstellingsreeks van *Het Pauperparadijs* is met succes een beroep gedaan op een aantal gedetineerden uit de gevangenis Esserheem. Zij verzorgden dag-in-dag-uit de parkeerbegeleiding van de theaterbezoekers en verleenden dagelijks hand- en spandiensten aan de technische staf van de theaterproductie.

ZENDDAGEN

In de kerstvakantie dook het museum in de roerige geschiedenis van de zendpiraten, waarvan er vele gevangen hebben gezeten in Veenhuizen. In de jaren 60, 70 en 80 van de vorige eeuw opereerden er veel illegale zendpiraten; als zij gepakt werden, stuurde de rechter ze veelal naar gevangenis Groot Bankenbosch in Veenhuizen. Het Gevangenis­museum maakte een tentoonstelling over deze geschiedenis en bezoekers konden, onder leiding van een legale zendamateur, radiocontact maken met de hele wereld en ervaren hoe het is om een zendpiraat te zijn. De zenddagen werden georganiseerd in samenwerking met de Radio Club Assen.

VAKANTIE- WONINGEN

Het Gevangenis­museum beschikt over vijf comfortabele vakantiewoningen. Deze voormalige bewaarders­woningen bevinden zich op het binnenterrein van het museum. Iedere woning is anders en de oude elementen in de woningen zijn zoveel mogelijk bewaard, zoals een oude schoorsteenmantel, een granieten aanrechtblad en de originele balken. Mede door middel van de vakantie­woningen kan het museum meer­daags bezoek aan de provincie Drenthe faciliteren. We zoeken daarin ook de samenwerking met andere partijen en promoten zoveel mogelijk de andere toeristische en culturele instellingen in de regio.

HET KOLONIEDINER

Het Koloniediner: een bijzondere mix van lekkere gerechten en onverwachte belevenissen. Tijdens dit nieuwe evenement ontdekten bezoekers van het museum op een nieuwe verrassende manier de geschiedenis van Veenhuizen. Het Koloniediner was een 4-gangen diner in het museumrestaurant, afgewisseld met bijzondere acts, waarin bezoekers kennis konden maken met o.a. de wereld van de gestichtbewoners en het bijzondere penitentiaire erfgoed van Veenhuizen, waaronder gevangenis de Rode Pannen. Wegens succes wordt dit evenement in de toekomst herhaald en gaat het museum verder met het ontwikkelen van dergelijke evenementen die het museum op een vernieuwende manier toegankelijk maken voor verschillende doelgroepen.

VRIENDEN- VERENIGING

Het Gevangenismuseum heeft een Vriendenvereniging die de activiteiten van het museum steunt. De vrienden vormen het klankbord voor het museum, werken aan de promotie, realiseren schenkingen en maken het mede mogelijk om objecten voor de collectie te verwerven. Elk jaar organiseert de Vriendenvereniging de zogeheten Spinhuislezing, een studiebijeenkomst waar een gastspreker zijn of haar licht laat schijnen op een actueel penitentiair onderwerp. Daarnaast organiseren de Vrienden jaarlijks een excursie naar een penitentiaire inrichting of een Tbs-kliniek. In 2017 werd het pas geopende penitentiaire complex Zaanstad bezocht.

ARRANGE- MENTEN

Het Gevangenismuseum is al jaren de recreatieve spil in het Veenhuizer web. Kwam men in het verleden alleen voor het Gevangenismuseum naar Veenhuizen, sinds de komst van andere bedrijven is het dorp voor bezoekers nog aantrekkelijker geworden. Samenwerking is een must om bezoekers alle aspecten van het bijzondere dorp Veenhuizen te laten ontdekken. Zo zijn er speciaal voor groepen prachtige arrangementen ontstaan. Voorbeelden zijn een arrangement waarbij het Drentse landschap centraal staat en met een gids het Fochteloërveen wordt bezocht of de arrangementen met partners bierbrouwerij Maallust, koffiebranderij Koffielust en Actief-Veenhuizen.

COLLECTIE

Begin 2017 is het collectieplan 2017-2021 in werking getreden. Dit plan sluit aan bij de plannen die uit de meerjarenbeleidsvisie 2016-2020 voortvloeien. Tot de collecties van het museum rekenen we -naast de 'eigen' fysieke en digitale collecties in onze depots- ook zaken die niet officieel in ons beheer zijn, maar die wél een belangrijke rol spelen in de context van ons verhaal en de beleving die we de bezoekers daarmee bieden. Het Tweede Gesticht, de Rode Pannen en Elektriciteitscentrale zijn belangrijke gebouwen, die in eigen beheer zijn. Maar heel Veenhuizen, met de vele rijksmonumenten én het karakteristieke landschap en de geschiedenis die daaruit ademt, maakt deel uit van de rijke verhalen over Misdad en Straf én Armoede en Verpaupering. Wij zien het als onze taak om de kennis rond al deze componenten te ontsluiten en hier betekenis aan te geven. Het vormt de basis van het bredere verhaal van toen en nu, van steeds weer nieuwe inzichten en andere maatschappelijke omstandigheden.

ONDERZOEK

Het jaar 2017 stond voor de afdeling CP&E met name in het teken van vernieuwing van de vaste expositie over de geschiedenis van Veenhuizen van 1823 tot 1984. In 2016 is gestart met het historisch onderzoek hiernaar in de collectie en (externe) archieven. Het historisch onderzoek leverde nieuwe inzichten op, die zijn gebruikt in het ontwerp van de nieuwe expositie. De collectie van het museum bevat natuurlijk ook voorwerpen uit de geschiedenis van het landelijke gevangeniswezen. Het museum probeert zoveel mogelijk de achterliggende verhalen bij deze objecten te verzamelen. Onderzoek naar foto's en documentatiemateriaal uit de Rijkswerkinrichting "De Slikken" in Westernieland (Groningen), leverde bijvoorbeeld een gezamenlijk artikel met Openluchtmuseum Het Hoogeland in Warffum op in het blad "Stad en Lande". En voor het tv-programma 'Verborgен Verleden' hebben we informatie en fotomateriaal geleverd voor de uitzending met André Kuipers die begin 2018 werd uitgezonden.

PRESENTATIE

In 2017 is in samenwerking met de partners binnen de Koloniën van Weldadigheid het verhaal van het ontstaan en ontwikkeling van de koloniën naar het publiek ontsloten in gezamenlijke een AV-exhibit. Daarmee wordt in iedere Kolonie van Weldadigheid het grote, overkoepelende verhaal op dezelfde manier naar het publiek ontsloten. Iedere locatie heeft daarnaast een unieke 'outro', die ingaat op het specifieke karakter en de ontwikkeling van iedere voormalige kolonie. In deze AV-exhibit wordt door middel van video-mapping een dynamische film geprojecteerd op meerdere vlakken van een op het landschap geïnspireerde drager.

EDUCATIE

Voor de randprogrammering rond de opening van de nieuwe vaste expositie over Veenhuizen, die voor het voorjaar van 2018 staat gepland, zijn we in 2017 op zoek gegaan naar een bijzondere wijze om dat verhaal voor het voetlicht te brengen. Theater is als overdrachtsvorm uitermate geschikt om de zintuigen en de verbeelding op een op het museale aanbod aanvullende manier te prikkelen. Daarom zijn we een samenwerking aangegaan met theatergroep Garage TDI uit Assen. De vooropleiding theater van Garage TDI maakt voor de periode april/mei 2018 het muziektheaterstuk 'Straf & Recht' met als ondertitel 'Do you remember'. De voorstelling heeft als inspiratiebron de nieuwste expositie van het Gevangenis museum. Het wordt een locatie-theaterstuk, dat zich afspeelt op verschillende historische locaties in het landschap rond het museum, waarmee 'binnen' en 'buiten' worden verbonden en de zintuigen en verbeelding worden geprikkeld. Op deze manier kunnen we een contextueel verhaal bieden, waarbij beleving centraal staat, en het publiek de grootte van het geheel ondergaat, en kan invoelen hoe het moet zijn geweest voor de duizenden mensen die om uiteenlopende redenen een poos in Veenhuizen verbleven.

CIJFERS

BEZOEKERS (100%):

124.107

waarvan:

volwassenen (77%):

95.064

5-12 jaar (16%):

20.229

12-18 jaar (5%):

6.164

0-4 jaar (2%):

2.650

OVERZICHT ACTIVITEITEN

WORKSHOPS / ACTIVITEITEN / EDUCatieve ACTIVITEITEN

- Activiteiten voorjaarsvakantie
- Gekleurd Grijs
- Museumweek
- Informatiemiddag voor toeristische accommodaties en informatiepunten
- Boevenbus specials
- Open Monumentendag
- Theater Nomade
- Koloniediner
- Kerstvakantie zenddagen
- Oktobermaand Kindermaand
- Boekpresentatie Woning, werk en wederheft
- Aanwezigheid bij Dag van de Drentse Geschiedenis
- Spinhuislezing
- Markt Prinsjesdag Den Haag
- Lange Leo
- Depot op Vrije Voeten
- Bajesbag
- Voorlichting ex-gedetineerden
- Rondleidingen Rode Pannen
- Rondrit Boevenbus
- Draaidemonstraties
- Wandelen/fietsen met een erfgoedgids
- De Uitbraak
- Pauperarrangement
- Arrangement met Tuinen van Weldadigheid

CIJFERS

FTE:

medewerkers in loondienst:

17

samen:

12,9 fte

vrijwilligers:

120

stages:

2

In 2017 liepen twee
gedetineerden succesvol
langdurige stages in het
Gevangenis­museum.

BALANS per 31 december 2017

Stichting Nationaal Gevangenis­museum

ACTIVA

31-12-2017

31-12-2016

VASTE ACTIVA

Materiële vaste activa

Bedrijfsgebouwen en -terreinen

14.450

18.407

Inventaris

83.845

90.256

Vervoermiddelen

16.036

2.612

114.331

111.275

VLOTTENDE ACTIVA

Voorraden

Gereed product en handelsgoederen

4.573

4.268

Vorderingen

Handelsdebiteuren

9.017

8.287

Overige belastingen en
premies sociale verzekeringen

48.022

40.379

Overige vorderingen en
overlopende activa

427.655

246.649

176.667

Liquide middelen

907.159

908.506

€ 1.510.757

€ 1.319.364

PASSIVA

31-12-2017

31-12-2016

Kapitaal

603.634

532.257

Aankoopfonds

629.000

489.000

Voorzieningen

75.000

63.065

Kortlopende schulden

Schulden aan leveranciers en
handelskredieten

24.519

97.363

Overige belastingen en
premies sociale verzekeringen

-

36.626

Overige schulden

178.604

101.053

203.123

235.042

€ 1.510.757

€ 1.319.364

BATEN EN LASTEN over 2017

Stichting Nationaal Gevangenismuseum

2017

2016

Netto omzet	904.349	779.981
Subsidiebaten	1.146.770	781.796
Bruto-omzetresultaat	€ 2.051.119	€ 1.561.777

Personeelskosten	883.546	869.670
Afschrijvingen	33.940	28.940
Overige personeelskosten	91.877	70.177
Huisvestingskosten	309.051	277.877
Exploitatiekosten	419.507	135.504
Kantoorkosten	86.261	79.145
Algemene kosten	22.470	23.066
Som der lasten	€ 1.846.652	€ 1.484.379

Bedrijfsresultaat	204.467	77.398
Financiële baten en lasten	6.910	11.971
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	211.377	89.369
Mutaties bestemmingsreserves	(140.000)	(80.000)
Resultaat	€ 71.377	€ 9.369

RAAD VAN TOEZICHT

Mw. H.R. (Ria) Oosterop -
van Leussen, Den Haag,
voorzitter

Dhr. drs. R. (Ritzo) Bloem,
Gieten, portefeuillehouder
financiën

Dhr. J. (Jacco) Groeneveld,
Harmelen, lid

Mw. drs. M. (Maria) Jongma,
Haren, lid

Mw. drs. J.M. (Annemarie)
Pannekoek - van Toor,
Zuidlaren, plv. vicevoorzitter

Dhr. drs. O.P. (Obe) Veldman,
Midlum, lid namens de
Dienst Justitiële Inrichtingen